

MAKİNA MÜHENDİSİ
EMRAH KARTALKANAT

İŞ GÜVENLİĞİ

İş Güvenliği Nedir?

İş Güvenliği kavramı;

Hipokrat'ın kurşun zehirlenmesini tespiti ile başlayan alana ait çalışmalar, günümüzde pek çok çalışmanın yanında, sadece meslek hastalıkları ile ilgilenen hastanelerin kurulmasını gerekli hale getirmiştir. İş yerlerinde işin yapımı sırasında, sağlığa, işe ve işyerine, zarar verebilecek olan, çeşitli sebeplerden kaynaklanan, olumsuz şartlardan korunmak amacı ile yapılan planlı çalışmaların hepsine “İş Güvenliği” denir.

İş Güvenliğinin tarihi

- Çalışma yaşamındaki gelişmelerin getirdiği sorunların çözümü için yapılan çalışmalar işçi sağlığı ve iş güvenliğinin gelişiminde de temel unsurlar olmuştur. Bu nedenle yapılan işle sağlık arasında ilişki kurmanın tarihçesi oldukça eski çağlara dayanmaktadır

- Halen ayakta bulunan piramitlerden akılda kalan, inşaatı için yeterli iş gücünün sağlanması için, tıbbi servisler kurulmasıydı. Hatta,(Toplam 283 maddeden oluşan) M.Ö. 2000'lerde Babil İmparatorluğunun kurucusu Hammurabi (M.Ö. 1819-1950) tarafından hazırlanan Hammurabi Kanunlarında İş Sağlığı ve Güvenliği hususunda hükümler bulunmaktadır.

⦿ HİPOKRAT M.Ö. (460-370)

“Çalışanlar yaptıkları işten zarar görebilirler” demiştir.

M.Ö 370 yılında Hipokrat ilk kez kurşunun zararlı etkilerinden söz etmiş kurşun koliğini tanımlamış halsizlik kabız felçler ve görme bozuklukları gibi belirtileri saptamış ve bulguların kurşunla ilgisini açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Bernardino RAMAZZINI 1633-1714

- İş sağlığının kurucusu-babası olarak bilinir.
- 1713 yılında yayınladığı “DE MORBİS ARTİFİCUM DİATRİBA” isimli eserinde meslek hastalıklarından geniş olarak bahsetmiştir.
- Hastalarınıza hangi mesleği yaptığını mutlaka sorun diyerek iş-hastalık ilişkisini ilk defa dile getirmiştir.

Tanzimat'tan sonra bazı girişimler sonucu işçi yararına düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar özellikle Ereğli Kömür İşletmeleri'nin Deniz Bakanlığı'na geçmesi ile kömür ocaklarında çalışan işçilerin çalışma koşullarını düzenleyen yasalar olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili mücadele 1820'lerde kurulan ilk işletmelerde çalışan işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının düzeltilmesi amacıyla başlamış, ancak, 1850 yılında çıkarılan **Polis Nizamnamesi** ile bu tür etkinlikler engellenmiştir.

Kömür ocaklarındaki çalışma koşullarının ağırlığı ve çok sayıda işçinin akciğer hastalıklarına yakalanması üretimde düşmelere neden olmuştur. Üretimi artırmak amacıyla 1865 yılında Madeni Hümayun Nazırı Dilaver Paşa tarafından bir tüzük hazırlanmıştır. Ancak padişah tarafından onaylanmadığı için bir tüzük niteliği kazanamamış olan **Dilaver Paşa Nizamnamesi**, çalışma koşullarına ilişkin olarak getirdiği düzenlemeler yanında, madende bir hekim bulundurulmasını da hükme bağlamıştır

Kömür madenlerinde çok sık görülen iş kazalarına ilişkin olarak ise bir hüküm getirilmemiştir. 100 maddeden oluşan **Dilaver Paşa Nizamnamesi** daha çok üretimin artırılmasına yönelik olmasına karşın, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili ilk yasal belge olması açısından önemlidir

Tanzimat'tan sonraki ikinci önemli belge olan **Maadin Nizamnamesi**, genellikle is güvenliğini ilgilendiren önemli hükümler getirmiştir. Bu tüzüğün getirdiği yenilikler ve önemli hükümler şunlardır:

• İşveren iş kazasının oluşmasını önlemek için gerekli önlemleri alarak iş güvenliğini sağlamak zorundadır.

• Kazaya maruz kalanlara veya ailesine mahkeme tarafından hükmedilecek tazminat işveren tarafından ödenecektir. Kaza, işverenin kötü yönetim ve denetimi veya gereken önlemlerin yasalara uygun olarak yerine getirilmemiş olması nedeniyle meydana gelmiş ise, işveren ayrıca 15-20 altın tutarında daha fazla tazminat ödeyecektir.

- Havzada her işveren, diplomalı bir hekim çalıştırmak ve eczane bulundurmak zorundadır.
- 1865 yılında çıkarılan Dilaver Paşa Nizamnamesi'nde Ereğli ve Zonguldak kömür havzası işçilerinin dinlenme ve tatil zamanları barınma yerleri gibi konular ele alınmıştır.
- 1869 yılında çıkarılan Maadin Nizamnamesi ise bütün madenlerde çalışanların güvenliği ile ilgili çeşitli hükümleri düzenleyen bir mevzuattır.

Cumhuriyet dönemi

- 1921 Ereğli Havza-ı Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteahhitlik Kanunu
- 1926 Borçlar Kanunu
- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
- 4857 sayılı İş Kanunu
- 6331 Sayılı İş sağlığı ve güvenliği kanunu

İş Güvenliğinde uluslararası düzenlemeler

ILO'nun kuruluşu, 1919

Dünya Sağlık Örgütü, WHO 1948

International Labour Organization ILO
(Uluslararası Çalışma Örgütü)

“Herhangi bir ülkenin, emeğin insani koşullarını benimsememesi, kendi ülkelerindeki durumu iyileştirme isteğinde olan diğer ülkeler için bir engel teşkil eder.”

(ILO Anayasası)

ILO' nun Amacı:

- Sosyal adalet ve uluslararası insan ve çalışma haklarının iyileştirilmesidir.
- İnsan haklarına saygı
- Yeterli yaşam şartları
- İnsanca çalışma koşulları
- İstihdam olanakları,
- Ekonomik güvence

İş Güvenliğinin tanımı ve öneminden anlaşıldığı gibi amaçları şunlardır:

- Çalışanları korumak,
- Üretimin güvenliğini korumak,
- İşletmenin güvenliğini sağlamak,
- Ekolojik çevreye zarar vermemek.

İş Kazası

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından iş kazası “planlanmamış ve beklenmeyen bir olay sonucunda sakatlanmaya ve zarara neden olan durumdur” şeklinde tanımlanmıştır.

İş Kazası

Dünya sağlık örgütü (WHO) ise iş kazasını; “önceden planlanmamış, çoğu zaman kişisel yaralanmalara, makine araç ve gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olay” olarak tanımlamıştır.

Ülkemizde ise 506 SGK Kanunu'nun 11-a ve b maddeleri iş kazasını şöyle tanımlamaktadır;

İş Kazası, aşağıdaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan, bedence veya ruhça arızaya uğratan olaydır.

- Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla
- Sigortalının, işveren tarafından görevli olarak başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda
- Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda
- Sigortalının işveren tarafından sağlanan bir araçla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında

- Maden inşaat, tekstil, metal ve kimya işkollarında en çok kazalar gerçekleşmekte

- En çok kaza madende ancak en çok ölümlü kazalarda inşaat sektöründe olmaktadır

En sık kazalanmanın olduğu zaman dilimleri ise;

- İşin başlangıcında ki ilk iki saat
- İşin bitimine iki saat kala
- Fazla mesainin ilk iki saati

İş Kazaları İstatistikleri

YILLAR	İş Kazası	Ölüm	Sakatlık	Meslek Hastalığı
2001	72.367	1008	2.183	883
2002	72.344	878	2.087	267
2003	76.668	811	1.596	440
2004	83.830	843	1.693	384
2005	73.923	1.096	1.639	519
2006	79.027	1.601		574
TOPLAM	538.159	7.400		3.493

Ölümlerin Sebeplerine Göre Dağılımı

Ölüm Sebebi	2002	2003	2004	2005	2006
İş Kazası	872	810	841	1072	1592
Meslek Hastalığı	6	1	2	24	9
Toplam	878	811	843	1096	1601

ILO' nun yaptığı araştırmaya göre

- Dünyada her yıl 2.2 Milyon kişi iş kazası ve meslek hastalığı sonucu hayatını kaybetmekte,
- 270 Milyon kişi iş kazasına, 160 Milyon kişi meslek hastalığına maruz kalmakta...

2004 yılı

SSK verilerine göre GÜNDE ;

- 230 iş kazası olmakta,
- 2 kişi meslek hastalığına yakalanmakta,
- 5 kişi sakat kalmakta,
- 3 kişi hayatını kaybetmekte...

OSHA'nın yaptığı araştırmaya göre

Avrupa lkelerinde her yıl iş kazası ve meslek hastalığı sonucu;

- 5500 kişi hayatını kaybetmekte,
- 75.000 kişi sürekli çalışamaz hale gelmekte,

149 Milyon iş günü kaybı
200 Milyon Euro Maddi Kayıp

- İş kazalarının % 82 'si ölümlle sonuçlanıyor.
- İş kazalarının % 90'ı KOBİ'lerde oluyor.
- 50'den az çalışanı olan işyerlerinde ölümlü iş kazası

büyük işletmelere göre 2 kat daha fazla...

Görünen Maliyet

- Tedavi harcamaları,
- İki günlük ücret,
- Kaza sonucu ödenen tazminatlar,
- Dava giderleri, mali mesuliyet sigorta
- Kazada hasar gören tesis onarımı

Gizli Maliyet

- Kaza araştırma maliyeti
- Yerine geçen işçinin öğrenme süresi,
- (Ekibin morali) Verim ve zaman kaybı,
- Fazla mesai,
- Yöneticilerin harcadıkları zaman,
- Ölüm varsa işe ara verme,
- Soruşturmada üst düzey zaman kaybı,
- İşletmenin prestij kaybı

Kazaların Temel Nedenleri (4M)

1. MAN (İnsan)
2. MACHİNE (Makine)
3. MEDİA (Ortam Çevre)
4. MANAGEMENT (Yönetim)

1- MAN (İnsan)

1- Psikolojik Nedenler:

Unutkanlık, sıkıntı-üzüntü-keder, çevre etkileri, istem dışı davranış, ihmalcı davranış, hatalı davranış vb.

2- Fiziksel Nedenler:

Yorgunluk, uykusuzluk, alkol, hastalık vb.

3- İşyeri Nedenleri:

İnsan ilişkileri, takım çalışması, iletişim vb.

2- MACHINE

- Koruyucu donanımları olmayan ucuz üretim cihazlar
- Kalitesiz parçalar kullanılarak üretilen ucuz cihazlar

3- Media (Ortam Çevre)

- 1- Yetersiz çalışma bilgisi,
- 2- Uygun olmayan çalışma metodu,
- 3- Uygun olmayan çalışma yeri ve ortamı vb.

4- MANAGEMENT (Yönetim)

- 1- Yetersiz yönetim organizasyonu,
- 2- Tamamlanmamış kurallar ve talimatlar,
- 3- Yetersiz güvenlik yönetim planı,
- 4- Eğitim ve öğretim yetersizliği,
- 5- Uygun olmayan nezaret,yönetim ve rehberlik
- 6-Uygun olmayan personel istihdamı,
- 7- Yetersiz sağlık kontrolleri vb.

İŞVERENLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

İşveren iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için,

- gerekli her türlü önlemi almak,
- araç ve gereçleri noksansız bulundurmak,

- iş yerine uygun Organizasyon kurmak ve bunun için gerekli her şeyi sunmak ve bulundurmak,
- çalışanlara gerekli talimatları vermek ve **denetlemek ile yükümlüdürler.**

Alınacak önlemlerin masrafları (msl.: Kişisel Koruyucu Donanımları) işçilerden temin edilemez.

ÇALIŞANLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Çalışanlar,

- kendilerine teslim edilen makineleri, aparatları, cihazları, takım taklavatlar ve iş kazalarını önlemek için alınan emniyet tertibatlarını **amacına uygun** kullanmakla ve bunlarla ilgili verilen talimatlara,

- iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme,
- sunulan Kişisel Koruyucu Donanımlarını (KKD) **amacına uygun** kullanmakla ve bunlarla ilgili verilen talimatlara,
- iş sağlığı ve güvenliğini artırıcı talimatlara **uymakla yükümlüdürler.**

(2) İşveren adına hareket eden, işin ve işyerinin yönetiminde görev alan işveren vekilleri, bu Kanunun uygulanması bakımından işveren sayılır.

6331 sayılı kanun

işveren vekilleri işveren

SORUMLULUKLAR

- ⦿ CEZAI SORUMLULUK
- ⦿ HUKUKİ SORUMLULUK

CEZA SORUMLULUĞUNUN ESASLARI

● KAST

- (1) Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanunî tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.
- (2) Kişinin, suçun kanunî tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi hâlinde olası kast vardır.

⦿ TAKSİR

- ⦿ (1) Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hâllerde cezalandırılır.
- ⦿ (2) Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanunî tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir.
- ⦿ (3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi hâlinde bilinçli taksir vardır; bu hâlde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

- ⦿ (4) Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir.
- ⦿ (5) Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.

TAKSİRLE ÖLDÜRME

- ⦿ (1) Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, **bir buçuk yıldan altı yıla** kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- ⦿ (2) Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi **bir buçuk yıldan onbeş yıla** kadar hapis cezası ile cezalandırılır

TAKSİRLE YARALAMA

- (1) Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, **üç aydan bir yıla kadar** hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

TAKSİRLE YARALAMA

- ⦿ (4) Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması hâlinde, **altı aydan üç yıla** kadar hapis cezasına hükmolunur.

ZARAR GÖRENİN HAKLARI

- MADDİ TAZMİNAT
- MANEVİ TAZMİNAT

UYGULAMADA DURUM

- Ölen Kişinin Yakınları veya yaralanmalarda mağdur Maddi ve Manevi Tazminat Davası açmaktadırlar.

UYGULAMADA DURUM

- Açılan bu Davalarda Mahkemece tespit edilecek tazminat bedeli **kişinin o anki yaşı, azami yaşama süresi, almış olduğu ve alacağı maaşlar hesaplanarak belirlenmektedir.** Yaralanan veya Ölen kişi ne kadar genç ise tazminatta o oranda yüksek çıkmaktadır.

UYGULAMADA DURUM

- Mahkeme takdir edilen maddi tazminat miktarını hesaplarken SGK tarafından hesaplanarak ödenmiş olan bedeli de göz önünde bulundurur.

UYGULAMADA DURUM

- SGK ise yapmış olduğu ödemeler ile ilgili olarak işverene **rücu** hakkına sahiptir.

UYGULAMADA DURUM

- İŞ KAZASI SONUCU İŞVEREN
- Taksirle Adam Öldürme ve/veya Yaralamadan dolayı ceza alabilir.
- Mahkemece takdir edilecek maddi-manevi tazminatı ödemek zorunda kalabilir.
- SGK tarafından yapılan ödemeleri rücu yolu ile ödemek zorunda kalabilir.

DİKKATİNİZ İÇİN
TEŞEKKÜRLER

Emrah KARTALKANAT

Mak. Müh.

İş Güvenliği Uzmanı